

ATATÜRK, CUMHURİYET VE KADIN HAKLARI

SÜREYYA HİÇ*

Atatürk'ün Türk kadınına batıdaki hemcinslerinden çok daha önce yasalarla bahsettiği hakların önemini daha iyi açıklamak üzere önce "kadın"ın tarih boyunca geçirdiği evrimi kavramak gerekir.

Acaba "kadın" neden uzun bir süre ikincil konuma itilmiştir?

- İnsanlık tarihinin başlangıcında, avcılığın ve insan gücüne dayanan savaşların ön planda ve yaşamsal önemde olduğu dönemlerde "erkeğin" daha güçlü olması onu kadına oranla daha ön plana getirmiştir.

- Kadının "annelik" görevi, onu çocuğunun bakımına yönelmiş ve çalışma, eğitim, yönetime katılma gibi toplumsal etkinliklere katılmasını büyük ölçüde engellemiştir.

- Daha sonraları aile yapısı içinde kadının "eğitim görmesinin" ve "ekonomik faaliyetlere" katılmasının, erkeğin iş hayatını engelleyeceği düşüncesi hakim olmuş, sonuçta kadın eğitim ve çalışma imkanlarından, dolayısı ile de ekonomik özgürlüğünü kazanmaktan mahrum bırakılmıştır.

- Uzun bir süre kadına mülkiyet hakkının tanınmaması ise evlenmeler nedeni ile servetin dağılıp yabancı ellere gitmesine yol açacağı zihniyetinden kaynaklanmış üstelik kadına miras hakkı da tanınmamıştır.

(Nitekim uzun süre miras, erkek evlâda kalmıştır. Hatta büyük erkek evlatda).

- Ve nihayet, din ve geleneklerin yanlış yorumlarla sapıtılması, kadını, erkeğin gerisinde bırakmış ve onu lâıyk olmadığı düşük bir konuma getirmiştir.

İşte, bu ve buna benzer nedenler kadının statüsünün düzelmesini ve gelişmesini devamlı surette engellemiştir.

Ne zaman ki, eğitim, hukuk politaka, sosyoloji, sağlık... gibi alanlarda toplumlar gelişmeye başlamış, o zaman kadın daha iyi bir duruma gelebilmiştir.

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi İİBF İktisat Bölüm Başkanı.

Türk kadınının tarih boyunca durumuna gelince:

Türk kadın Orta Asya'da iken erkeğinin yanında ve ona eşit idi. Erkeğin sahip olduğu tüm haklara ve yükümlülüklerle sahipti. Gerek aile içinde, gerekse yönetimde önemli bir yeri vardı. Öyle ki, "kaan" savaşa ya da ava gittiği zaman eşi "hatun" yönetimin başına geçiyordu.

Ancak daha sonraları Arap ve Acem kültürü ile karışan; İslâmiyetin yanlış yorumlanması ile yozlaşan ve bağnazlaşan toplumsal görüşler, Türk kadınını erkeğin gerisine itmiştir.

Mecelle ile yönlendirilen dönemlerde:

-Çok kadınla evlenme,

- Peçe ve çarşafı örtünme zorunluğu,

- Kadının şahidliğinin yetersiz görülmesi

(a- Ceza davalarında geçersiz b- Sulh davalarında ancak 2 kadın tek şahit sayılıyordu).

- Eve kapatılma,

- Seçme ve seçilme hakkının verilmemesi.

- Evlenme, boşanma, velâyet, mal edinme, miras, eğitim, çalışma hayatı ve politik hayattaki *eşitsizlikler*, Türk kadınını insan hakları kapsamının dışında bırakmıştır.

Ancak Cumhuriyetimizin kurulması ile Atatürk, "Türk kadınına" yasalarla geniş haklar tanımış, onları "Türk erkeğine" eşit kılmıştır.

Atamız, kadın hakları konusunda bir devrim yaratmıştır. Nitekim Atatürk, bu ileri görüşü ile pek çok batı ülkesine de öncülük etmiştir.

Cumhuriyetimizin kurulmasından hemen sonra 4 Ekim 1926'da Türk Medenî Kanunu kabul edilerek "Mecelle" kaldırılmış, böylece Türk kadını, elenme, boşanma, mal edinme, miras, velâyet nafaka vs. gibi her türlü toplumsal konuda çağdaş, olumlu ve erkeğe eşit bir konuma getirilmiştir.

-Eskiden erkeğin 4 kadınla evlenme hakkına sahip olduğu bir aile düzeninde, "ikinci" ya da "dördüncü" eş olmayı isteyip, istemediği sorulmadan aile reisinin kararı ile evlendirilen kadın, cumhuriyetimizle birlikte Medeni Kanunumuza göre karı-koca ve çocuklardan oluşan modern bir aile içinde yerini almıştır.

- Kıyafet devrimi ile karaçarşaf ve dünyasını karartan peçeden kurtarılmıştır!!!

- Mahkemelerde tanıklığı erkeklere eşit düzeye getirilmiştir.

- Dini nikâh yerine, kadın ile erkeğin birlikte verecekleri karar belediye tarafından kıyılan *resmi nikâh* geçerli olmuş, aile kurumu sağlıklı bir yapıya kavuşturulmuştur.

- Erkeğin, "boş ol" kelimesi ile bitiveren bir evlilik düzeni yıkılarak, *boşanma* hem erkek hem de kadın için eşit koşullara bağlanmıştır.

- Evliliğin getirdiği haklar, yükümlülükler ve sorumluluklar kadınla erkek arasında eşitliği yeniden düzenlenmiştir.

Devrimler ile *Lâtin alfabesine* geçişimiz de yine Türk toplumunun, özellikle de Türk kadınının eğitimi için atılan önemli adımlardan biri olmuş ilköğretim kız-erkek herkese zorunlu kılınmıştır.

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat (devlet+yabancı okullar+din okulları) yasası, asıl amacı yanında kadınlarımıza *eğitimde* "fırsat eşitliği" getirmiştir.

İş ve çalışma düzenimizde Türk kadını Cumhuriyet ve yeni yasalarla birlikte, büyük adımlar atmış, ekonomik özgürlüğünü kazanmış, değerini ve önemini kanıtlama fırsatı elde etmiştir.

Politik hayatta ise Atatürk, 1931 yılında yasa ile kadınlarımıza *belediye seçimlerine* kaulma hakkı vermiş, 1934 yılında da Türk kadını, bugünkü anlamda seçme ve seçilme imkanına kavuşmuştur.

Sözlerimin başında belirtmeye çalıştığım gibi Atatürk, Türk kadınlarına batılı hemcinslerinden çok daha önce lâyık olduğu konuma getirmiştir.

Nitekim Fransız ve İngiliz kadınları seçme ve seçilme hakkını bizden tam on yıl sonra 1944 yılında elde edebilmişlerdir.

Yine dünyada kadın haklarını korumak üzere hazırlanan pek çok sözleşme ve bildiri, Türk kadınına Atatürk'ün bahsettiği yasal haklardan çok daha sonra hazırlanmıştır.

Örneğin: Kadın haklarını içeren

- Birleşmiş Milletler Andlaşması, 1945'de

- İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1948'de

- Torino İnsan Hakları Sözleşmesi, 1950'de

- Ekonomik-Sosyal ve Kültürel Haklar ve Uluslararası Sözleşme de 1966'da yapılabilmektedir.

Fakat esefle söylemeliyim ki:

Bugün, Türk kadınlarının büyük bir bölümü, kendilerine verilen bu hak ve yetkilerinin tam olarak bilincinde değildir, ya da başta eğitimsizlik, gelenekler ve yanlış yorumlanmış dinî inançlar olmak üzere birçok olumsuz faktörün etkisi altında bu yetkilerini fiilen, yeterince kullanamamaktadırlar.

Hâlâ kadınlarımızın % 55'i kocasından dayak yemekte, eşi tarafından sokağa atılmakta ve aşağılanmaktadır. Dul veya boşanmış kadına hâlâ toplumda kötü gözle bakılmakta, dışlanmaktadır. Seçmen olarak oyunu kullanırken bile kocasına bağımlıdır.

Bu durum özellikle büyük şehirlerin varoşlarında, küçük il ve kasabalarda daha çok görülmekte, ancak kırsal kesimde ve büyük şehirlerde yüksek eğitim düzeyindeki kesimlerde daha az hissedilmektedir.

İşte yasalarla sağlanmış bütün olumlu koşullara rağmen, Türk kadını, *eğitimsizlik-ekonomik bağımlılık* ve *statü noksanından* oluşan "şeytan üçgeni"nin yarattığı kısır döngüden henüz tam olarak kurtulamamıştır.

Öyle ki; okuma çağındaki nüfusumuz içinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı hâlâ % 11.1 dir.

Okuma-yazma bilmeyen bu grubun ise % 70'ini kadınlarımız oluşturmaktadır.

Yasalarımızda ilköğretim zorunluğu bulunmasına ve nüfusumuzun hemen hemen yarısını kadınlardan oluşmasına rağmen son dönemlerde:

İlköğretimde her 100 erkek öğrenciye 90 kız öğrenci,

Orta öğretimde her 100 erkek öğrenciye 65 kız öğrenci,

Yüksek öğretimde her 100 erkek öğrenciye 63 kız öğrenci düşmektedir.

• Kadınlarımızın iş hayatında ve polikadaki durumları da yine bugün dahi erkeklerimizin gerisindedir.

Kentlerde toplam çalışanların %14'ü kadındır ve yönetici veya girişimci durumda olanlar parmakla sayılacak kadar azdır.

Kırsal kesimde ise çalışan kadınlarımız %54 oranındadır. Ancak bunlar, tarımda çalışan ve ücret almayan "ücretsiz aile işçisi" durumundadırlar.

● Politikada da kadın geri itmektedir. 1935'de 395 kişilik parlamentoda 18 kadın milletvekili mevcutken, bugün 550 kişilik parlamentomuzda 13 kadın milletvekili bulunmaktadır. Yani oranlarsak %2.3 oranındadır.

Ancak son yıllarda uygulanmaya başlanan "8 yıllık zorunlu eğitim" sistemi, 5 yıllık eğitim sonucunda çoğunlukla eğitime devam ettirilmemekte olan kızlarımız açısından çok olumlu ve somut bir gelişme olacaktır.

Unutmayalım ki:

"Kadınlar farklıdır, fakat eşittir."

